

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ФРАНКА

Іванов Станіслав Юрійович,
доцент кафедри українознавства
Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат історичних наук.

Наприкінці ХІХ на-початку ХХст. в Україні повним ходом відбувався перехід українського національно-визвольного руху від культурницького етапу до початку активізації тривалої боротьби за визволення нашого народу з-під поміщицького і капіталістичного гніту. Важливим кредо певних політичних мислителів того часу ставала всебічна підтримка і розвиток національного руху за встановлення незалежної української держави. Чинне місце в українському національно-визвольному русі, розвитку української культури, соціально-політичної та філософської думки належить Івану Франку.

Життєвий шлях письменника став нагальним прикладом того, як з-під низенької стріхи селянської хати можна досягнути піднебесних інтелектуальних висот і збагатити духовний спадок як української так і світової культури. У творчості Івана Франка як громадсько-політичного діяча, значна увага приділяється проблемі виникнення держави та її розвитку.

Видатний письменник та політичний діяч отримав освіту у Львівському університеті. Саме в рідному краї він першим заснував партію європейського зразка, яка отримала назву «радикальна партія». Ця політична сила мала свій певний електорат, програму та механізм дій, що особливо відрізняло її від інших політичних партій того часу. Геній Франка як політика полягав в тому, що він досконально знав тодішню конституцію Австро-Угорщини, вмів знаходити у ній такі ходи та сентенції, що дозволяли висувати визначені питання і проблеми українського характеру, серед яких, особливо важливим було питання самостійності України.

Заснована Франком та його прибічниками «радикальна партія» мала свою політичну програму, в якій ставилися як мінімальні так і максимальні завдання. Слід відзначити, що суть програми-мінімум полягала в тому, щоб створити Галицьку автономну область, а вже програма максимум в свою чергу, передбачала створення незалежної соборної Української держави, яка б об'єднувала всіх українців.

Якщо мова йде про українців західного регіону, то вони були впевнені в тому, що є окремим народом і не мають нічого спільного з українцями надніпрянської України так само, як і з поляками. У зазначений період керівництво Австро-Угорщини та парламент офіційно визнавали радикальну партію. Ця політична сила брала участь у виборах, вона офіційно висувала своїх кандидатів та 46 намагалася створити в парламенті свою фракцію.

Що стосується самих виборів, то вони тоді відбувалися так би мовити в два етапи. На першому етапі село обирало окремого представника, який потім мав віддати свій голос за конкретного кандидата. Якби на той час, хоча б третина українських сіл обирала кандидатів, що дійсно відстоювали українське

питання, тобто тих, хто погоджувався з політичною програмою радикальної партії Франка, то, відповідно, можна було б сміливо говорити про створення парламентської фракції і піднімати питання про створення української автономної області. Але на жаль як сьогодні, так і в той період в суспільстві існували ті ж проблеми, що і зараз. Ось чому, дуже часто мали місце такі випадки, коли і електорат і самих кандидатів в депутати, підкуповували за «ковбасу». Зокрема навіть з'явилося таке поняття, як «хрум». Через такі корупційні дії кандидати в австрійський парламент від радикальної партії, у тому числі й Іван Франко, фактично програвали на виборах тричі. В різні роки кількість депутатів в парламенті від політичної партії Франка становила від трьох до п'яти чоловік а сам він, так ніколи і не став депутатом австрійського парламенту. Загальна чисельність членів радикальної партії становила приблизно двадцять тисяч осіб, крім цього вона мала свої періодичні видання а партійні осередки знаходилися майже в кожному селі. За вісім років свого існування, ця політична сила провела близько двадцяти партійних з'їздів, на яких обговорювалися та приймалися важливі програмні документи, затверджувалася передвиборча тактика і проекти різних законів. Зауважимо, що не всі ці закони були втілені у життя та принаймні на цьому напрямку своєї роботи партія поводитася дуже активно. Але слід звернути увагу і на той факт, що обрані від партії депутати, в австрійському парламенті, мали визначені привілеї. Тодішня влада вміла створити для них привабливі умови, викликаючи бажання бути лідером, провідником власного народу, гетьманом, опікуном, керівником і та ін.

Варто зазначити, що Франко як далекоглядний політик передбачав всі етапи розвитку політичних партій: спочатку вона росте, потім у ній починає виділятися велика кількість лідерів, а на останньому етапі вона, як правило, перестає існувати. Після чергових, невдалих спроб балотуватися до парламенту члени радикальної партії в усьому звинуватили Франка, як її головного керівника та ідеолога. 1898 року радикальна партія припинила своє існування, як монолітна політична сила. З неї виокремились одразу п'ять нових різних за орієнтацією невеликих партій. Пізніше Іван Франко разом з Михайлом Грушевським намагався створити націонал-демократичну партію, а потім взагалі зійшов із політичної арени назавжди.

Отже, можна сміливо говорити про те, що Іван Франко був 47 однією із найважливіших видатних постатей як української так і світової літератури, науки, громадсько-суспільної та політичної діяльності наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Тодішні суспільно- історичні умови, що склалися як в Росії так і в Україні, а зокрема й у Галичині, що знаходилася під владою Австро-Угорської імперії, наклали яскравий відбиток на світогляд і напрямок літературної, наукової, громадсько-суспільної та політичної діяльності Франка. Він був революційним демократом і соціалістом, який добре знав марксизм та щиро сприймав певні його головні ідеї. Франко представляв собою титанічну фігуру історичного переходу від революційно-демократичного до пролетарського етапу національно- визвольного руху, і саме в цьому розумінні його можна вважати видатним новатором у розвитку суспільно-політичної думки і естетичної свідомості в Україні. Саме в цих сферах він багато чого історично завершував, а ще більше - відкривав, передбачаючи майбутнє.